

KÖZGAZDASÁG ÉS PÉNZÜGY

III. évfolyam

10. szám

1927. december

Szerkesztik:

Dr. GLÜCKSTHAL ANDOR

Dr. LÉNÁRT VILMOS

A szellemi szabadfoglalkozások megadóztatása.*)

Irta: Dr. Szekerke Lajos.

II. Jövedelemadó és kereseti adó.

A pénzügytani elmélet általában nem sokat foglalkozott eddig az állami pénzügyi gazdálkodás bírálatával. Innen van az, hogy a tudománynak ez a területe meglehetősen elhanyagolt és még abban a tekintetben sincs megállapodás, hogy milyen *alapelv* az irányadó ezen bírálatnál. Az állami pénzügyek újabb fejlődése, amely mind fokozottabb mértékben veszi igénybe a magángazdaságok teherbíró képességét, — az állami pénzügyek kritikája tekintetében is megindította a rendszeres tudományos munkát.

Az idevonatkozó kísérletek ismertetése nem tartozik e cikk keretébe, de le kell szögezni, hogy akármilyen alapelvből indul is ki az elméleti bírálat, el kell jutnia ahhoz a megállapításhoz, hogy *az adóztatásnak van bizonyos negatív határa*, amelyet az egyéni és közjó, a magán és közgazdaság veszélyeztetése nélkül nem lehet átlépni. Ezt a határt természetesen nem lehet általános érvennyel valamely konkrét összegben megállapítani, hanem csupán elvi megállapításokról lehet szó.

Kétségtelen, hogy minden adó csökkenti az adózó egyéni jólétét. A megoldásra váró probléma tehát éppen az, hogy e csökkentésnek mi a megengedett mértéke?

E kérdés megoldásánál két elvet kell szem előtt tartani. Az egyik: a *csökkenő hasznosság* elve, amely szerint a gazdagság növekedésével fokozatosan csökken annak hasznossága az egyén szempontjából. Ez az elv a progresszív jövedelmi adótételek kiépítésében nyer gyakorlati alkalmazást. (Nem tartozik a felvetett problémához az a kérdés, hogy a progresszió fokozása mily határig bír praktikus értékkel és a fennálló gazdasági rend mellett milyen *felső határt* kell a reális életben betartani. E kérdést kiváló elmével fejté ki *Schumpeter*: Die Kriese des Steuerstaats a. érdekes dolgozatában.)

A másik elv, — ami a szellemi szabadfoglalkozások megadóztatásánál különös fontossággal bír — az, hogy az adó nem vonhatja el az egyén *létfenntartásához* (tehát a jövedelemszerző

*) Lásd előbbi közleményt folyó évi 9. számában,

munkaerő reprodukálásához) szükséges javakat. Ez a *létféltetés* adómentességének gazdasági indoka.

Kérdés, hogy a magyar jövedelemadó törvény rendelkezései miképp valósítják meg gyakorlatilag ezt az elvet?

Köztudomású, hogy a jövedelemadó törvény a magánalkalmazottak létminimumát 3600 pengőben állapítja meg, míg más jövedelmeknél a létminimum lecsökken 1000 pengőre.

Ennek a rendelkezésnek nyilván nem az az indoka, hogy a magánalkalmazottak létfenntartásához több jövedelem kell, mint más foglalkozásoknak, hanem nyilván az a feltevés, hogy az adózók ugyanis letagadják a valódi jövedelmüket, mert azt nem lehet olyan pontosan és biztosan ellenőrizni, mint a magánalkalmazottak jövedelmét.

A fővárosi statisztikai hivatal a közelmúltban publikálta a magánalkalmazottak jövedelmi statisztikáját, amely azt a meglepő tényről igazolja, hogy a megvizsgált 251.000 eset közül 31%-nak a jövedelme 1000 pengő alul marad és további 54% jövedelme 1000 pengő és 3600 pengő között van. A megvizsgált esetek közül csupán 15%-nak a jövedelme haladja meg a 3600 pengős létminimumot.

De hol van az a statisztika, amely a szellemi szabadfoglalkozások nyomorát feltárja?

A helyzet ismerői nagyon jól tudják, hogy a szellemi szabadfoglalkozások jövedelmi viszonyai nem sokkal kedvezőbb képet mutatnak, mint a magánalkalmazottak jövedelmi statisztikája. A kormány részéről elhangzott nyilatkozatok szerint különböző intézkedések vannak tervbe véve, hogy a felismert bajokon valamiképp segítsenek. Csak éppen az adótörvények nem vesznek tudomást minderről.

Ez a felfogás pedig egyenesen rákényszeríti az adózókat az államkincstár elleni védekezésre. Kezdődik ez a védekezés annál a kis jövedelmű adózónál, akinek *valóságos* jövedelme nem több, mint a törvény által is létminimum gyanánt elismert 3600 pengő. Az ilyen adózó, ha részesülni akar a magánalkalmazottak részére törvényben biztosított adómentességben, kénytelen valóságos jövedelmének több mint negyhatod részét eltagadni.

Ezt a törekvést pedig még a legszigorubb adómorál szempontjából sem lehet elítélni, mert amit a törvény a magánalkalmazottaknál adómentesnek nyilvánít, méltányos, hogy más foglalkozásoknál is adómentes maradjon.

A gyakorlat azonban azt mutatja, hogy az adókövető hatóság és az adózó közötti küzdelemben az adózó mindig vesztes marad, mert az adókövető hatóság *becslésével* szemben nem tud eredményesen védekezni és a törvény által is adómentesnek számtal 3600 pengős létminimum csaknem teljes mértékben mégis adó alá kerül.

Súlyosbítja a helyzetet még az is, hogy a jövedelemadó törvényben megállapított 1000 pengő létminimum is csak abban az esetben marad adómentes, ha az adóköteles jövedelem

összege a létminimumot nem haladja meg. Ellenkező esetben a létminimumot az adóköteles jövedelemből levonni nem szabad.

Ez a szabály a gyakorlatban oda vezet, hogy *létminimum címén ugyyszólván egyetlen szellemi szabad foglalkozású adózó jövedelme sem marad adómentes*, mert hiszen nem akad olyan adókető hatóság, amely elhinné, hogy az adózó jövedelme 1000 pengőnél kevesebb volt és csaknem kivétel nélkül minden szellemi szabadfoglalkozású adózó jövedelmét 1000 pengőnél *többre* becsülik. Ily körülmények között nem túlzás, ha azt állítjuk, hogy a magyar jövedelem-adótörvény a *szellemi szabad foglalkozások részére a létminimum adómentességét csak elméletben biztosítja*.

Kétségtelen, hogy ez az adóztatási módszer az adózó munka és alkotó kedvét, így tehát végeredményében a *haladást* bénítja, sőt sok esetben az adózó *fizikai létét* veszélyezteti. Pedig éppen a szellemi szabad foglalkozásoknál nem elég a fizikai létminimum biztosítása, hanem éppen ilyen fontos a *különlleges szociális és kulturális létminimum biztosítása*.

Ez a kívánság objektív *gazdasági megfontolás* eredménye. Az igazságos tehermegosztás csak olyan lehet, amely az egész szükséglet kielégítését biztosítja és figyelemmel van a társadalmi szolgálat értékére s a gazdasági szempontból legnagyobb hasznosságu fogyasztás biztosítása érdekében az *egyen szociális funkcióját megvédi*. (Lásd: H. W. Peck: Taxation und Welfare.)

A gazdasági szemlélet és az igazságosság elve azonos eredményre vezetnek. Eszerint a valódi jólét csak a szükségeseken felüli javaknál kezdődik. Ezek a nem szükséges javak az adózóképeség igazi alapjai. Itt kell tehát keresni az adóztatás negatív határát.

Igen követésreméltó példa e tekintetben az angol jövedelemadó rendszere, amely élesen megkülönbözteti a pusztán munkából eredő jövedelmet (*earned income*) és a nem munkából eredő (*unearned income*) jövedelmet. Az előbbi részére azt a kedvezményt biztosítja, hogy az adó alá kerülő jövedelem egyhatod ($\frac{1}{6}$) részét levonja (*allowance in respect of earned income*) és az adó alól mentesíti.

Erre a kedvezményre való tekintettel az adómentes létminimum — amely egyébként 135 £-ben, tehát 3753 pengőben van megállapítva — a munkából eredő jövedelemnél 162 £-re, vagyis 4503 pengőre emelkedik. Ez a jövedelem pl. egy angol ügyvédnél teljesen adómentes, míg nálunk ugyanezen összeg után 112 P jövedelemadót és 225.20 P kereseti adót, vagyis összesen 337.20 pengő tőrsadót kell fizetni, amihez még utadó, rokkantadó és betegápolási adó is járul.

Különös figyelmet érdemelnek az angol jövedelemadónak magas családi és szociális kedvezményei. Ezek között legnevezetesebb a feleség után (*wife allowance*) és a gyermekek után (*children allowance*) engedélyezett levonás. Az előbbi 90 £, vagyis 2502 pengő, az utóbbi pedig a gyermekek száma szerint változik, nevezetesen: az első gyermek után 36 £, vagyis

1000 pengő, a többi gyermek után pedig fejenként 27 £, vagyis 750.60 pengő.

E levonások figyelembevételével a munkából eredő jövedelemnél az adómentes létminimum összege a következőképp emelkedik:

a) Ha az adózónak csak felesége van, 270 £, vagyis 7506 pengő.

Ezzel szemben nálunk ilyen jövedelem után 240 P jövedelemadó és 375.30 P kereseti adót, tehát összesen 615.30 P törzsadót kell fizetni.

b) Ha az adózónak egy gyermeke is van, 313 £, vagyis 8701.40 P.

Ezzel szemben nálunk ezen jövedelem után 300 P jövedelemadó és 435 P kereseti adót, vagyis összesen 735 P törzsadót kell fizetni.

Nyilvánvaló a fenti példákban, hogy a mi adózási rendszerünk éppen a kis jövedelmeket aránytalanul súlyosan terheli meg. Ezzel szemben nem lehet ma már arra hivatkozni, hogy a mi adóink nem a valóságos jövedelmet terhelik, mert a jelenlegi adóívetési rendszer mellett az adóívető hatóságok olyan széleskörű hatalommal rendelkeznek, hogy azzal szemben az adózó nem tud védekezni és a becslés útján megállapított adóalap éppen a kisebb jövedelmeknél eléri az egész valóságos jövedelmet.

Különösen igazságtalan a szellemi szabad foglalkozások pusztán munkából eredő jövedelmének ez a súlyos megterhelése, mert hiszen ez a jövedelem *a munkaképesség változásaitól függően*, — a legkevésbé teherbíró és ehhez a tisztviselő biztos fizetése — *fundált jövedelemnek* tekinthető.

Illetékes helyről elhangzott kijelentések szerint komoly törekvések vannak arra nézve, hogy a szellemi szabad foglalkozások végzetesen leromlott gazdasági helyzetén intézményesen javítsanak. E téren a legsürgősebb és legelső intézkedés volna a szellemi szabad foglalkozások *létminimumának felemelése és a munkából eredő jövedelem bizonyos hányadának adómentessé nyilvánítása*.

Ez a lépés azonban korántsem kielégítő; mert ez jelenleg a jelen bajainak orvossága lehetne, de még nem számol a jövő bizonytalanságával.

Ma már mindjobban terjed az a felfogás, amely az agkori ellátást *állami feladatnak* ismeri el és éppen azért, ha valaki saját maga gondoskodik erről biztosítás útján, azt az adózásnál bizonyos kedvezményben részesítik. Teljesen indokolatlan ezzel szemben a mi adótörvényünknek az a brutális szigorúsága, amely az életbiztosítást egyáltalán nem veszi figyelembe az adóköteles jövedelem megállapításánál.

Különösen nyomasztó ez a szellemi szabad foglalkozásoknál, mert a jelenlegi gazdasági viszonyok mellett *csak a nyomor az, ami a szellemi szabad pályákon működők agg lelkére biztosítva van!*

Az okos szociálpolitika nem várja meg a bajt, hanem pre-

ventiv intézkedésekkel iparkodik azt elhárítani. Ha lehetett az építkezések előmozdítása céljából 30 évi adómentességet engedélyezni, akkor a szellemi szabad foglalkozások jövőjének, aggkori ellátásának megkönnyítése is megérdemel olyan kedvezményt, amely ezt a fontos szociális célt szolgáló életbiztosítást a legteljesebb mértékben figyelembe veszi az adóalapok megállapításánál.

Drágulás és életszínvonal.

Irta: *Dálnoki-Kováts Jenő.*

A háboru és az azt követő inflációs időszak a legirgalmatlanabb pusztítást kétségtelenül a középosztály legértékesebb része, a szellemi munkások sorában végezte. Ma már, amikor valamenynyire mégis csak javultak a viszonyok, el sem tudjuk hinni azt a mérhetetlen nélkülözést, amelyen a szellemi munkások keresztülmentek és hogy ennek az értékes társadalmi osztálynak egy része át tudott vergődni ezeken a borzalmas időkön, ezt elsősorban a műveltség javára kell írni, amely, miként már számos példa igazolta, az ellenállóképességet nagy mértékben növeli. A műveltség nagy ellenálló erejét a harctér nagy megpróbáltatásai bizonyították a legfényesebben, amelyeket a városban nevelkedett, szellemi munkával foglalkozó, a fizikai fáradalmakkal szemben edzettnek egyáltalában nem mondható és nagyobb kulturigényekhez hozzászoktatott értelmiség mindig nagyobb lelki erővel tűrt el, mint az alacsony igényű, egyébként sem elkényeztetett fizikai munkás. Nem túlzó frázis az, hogy a névtelen hős mellett szobrot érdemel a névtelen szellemi munkás is, amely emberfeletti hősiességgel élte át a legutóbbi évtized megpróbáltatásait.

A ridegen beszélő számok állítják ki a hősiességnek legfényesebb bizonyítványát, de sajnos, az értelmiség legszeleesebb osztályaira nézve megfelelő számítások nem végezhetők, mivel a szabadfoglalkozásu önálló szellemi munkások kereseti viszonyairól csak erőltetetten, esetleg az adóterhekben való részesedésük alapján lehetne csak képet nyerni. Így tehát, amikor a szellemi munkások életviszonyaiban bekövetkezett változást vizsgálom, csupán a közalkalmazottak és magántisztviselők életviszonyainak vizsgálatára kell szorítkoznom.

A köztisztviselőkről szólva, az első vizsgálatok az 1921. év végére esnek, amikor az infláció kódében az árak és bérek színvonala tekintetében az index-számok gyújtottak némi világosságot. A megélhetés drágulásában bekövetkező változásokat mérő indexszámok, szembeállítva a tisztifizetések növekedésének mértékével, képet adnak arról, hogy lépést tartottak-e a tisztviselői fizetések a megélhetés drágulásával, illetve a két növekedési mérték szembeállítására folytán megállapíthatjuk, hogy egyik mily mértékben maradt el a másik mögött. A magyar közalkalmazottak fizetésének a drágulással való ily szembeállítására az 1921. év